

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ HALK SAĞLIĞI ANABİLİM DALI TOPLUM İÇİN BİLGİLENDİRME DİZİSİ (2018/2019-7)

17 EKİM DÜNYA YOKSULLUKLA MÜCADELE GÜNÜ (2018)

Neden Yoksullukla Mücadele?

Birleşmiş Milletler (BM) yoksulluğu, sürdürülebilir bir yaşam için gerekli gelir ve kaynakların eksikliği; açlık, yetersiz beslenme; sağlık ve eğitim gibi temel hizmetlere sınırlı erişim olması ya da hiç erişememe; hastalıklardan kaynaklı artan sağlık sorunları ve ölümler; barınma olanağı olmaması ya da uygun olmayan barınma; güvenli olmayan çevre koşulları ve sosyal ayrımcılık ve dışlanma ile birlikte sivil, sosyal ve kültürel yaşama ve karar alma süreçlerine katılamama durumu olarak tanımlamıştır.¹

Yoksullukla mücadele adına ilk hareket 1987 yılında Paris'te toplanan yüz binlerce insanın yoksulluk ve açlıktan ölenleri anmasıyla başlamış, hazırlanan bildiride dünya çapında açlığa, yoksulluğa ve şiddete değinilerek farkındalık yaratmak amaçlanmıştır. Daha sonra bu konu 22 Aralık 1992 tarihinde BM Genel Kurulu'nda görüşülmüş ve tüm ülkelerde yoksulluğu ortadan kaldırmak ve dünyadaki yoksulluğa dikkat çekmek için **17 Ekim günü 'Dünya Yoksullukla Mücadele Günü'** olarak kabul edilmiştir.²

Dünya Yoksullukla Mücadele Günü'nün bu yılki ana konusu İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin kabulünün (1948) 70. yılı olması nedeniyle **'İnsan haklarına ve onuruna yaraşır bir dünya yaratmak için incinebilir/en kötü durumda olan grupları gözetme'** olarak belirlenmiştir.³ Böylece insan hakları ve yoksulluk arasında güçlü bir ilişki olduğu, bir toplumda yoksulluk arttıkça insan haklarının ihlalinin de gitgide arttığı vurgulanmaktadır.⁴

Yoksulluk ve Sağlık

Toplum sağlığı yönünden yoksulluk; insanın yeterli gıdaya, temiz su ve sanitasyona erişimini engellemesi, kötü şartlarda yaşamasına yol açması nedeniyle sağlığını bozduğu için çok önemlidir.⁵ Yeni bulgular, dünyadaki açlığın, uzun süren bir düşüşün ardından son yıllarda yeniden arttığına işaret etmektedir. Dünyadaki yaklaşık her dokuz kişiden biri (yaklaşık 821 milyon insan) yetersiz beslenmektedir.⁶ 844 milyon insanın ise yeterli miktarda temiz suya ulaşımı yoktur.⁷ Birleşmiş

¹ [Internet] http://www.un.org/esa/socdev/unyin/documents/ydiDavidGordon_poverty.pdf Erişim: 8.10.2018.

² [Internet] <http://www.un.org/en/events/povertyday/background.shtml> Erişim: 8.10.2018.

³ [Internet] <http://www.un.org/en/events/povertyday/> Erişim: 8.10.2018.

⁴ [Internet] <https://www.un.org/development/desa/socialperspectiveondevelopment/international-day-for-the-eradication-of-poverty-homepage/2018-2.html> Erişim: 8.10.2018.

⁵ [Internet] <http://www.who.int/hdp/poverty/en/> Erişim: 10.10.2018.

⁶ [Internet] <http://www.fao.org/3/I9553EN/i9553en.pdf> Erişim: 15.10.2018.

Bu doküman Dr. Emin Erkal ve Dr. Merve Çolaklar tarafından Prof. Dr. Nesrin Çilingiroğlu danışmanlığında 11.10.2018 tarihinde hazırlanmıştır. Bu bilgilendirme notunun aşağıda belirtilen şekilde kaynak gösterilmek şartıyla yazılı, elektronik, vb. ortamlarda kullanılması önerilmektedir: Erkal E, Çolaklar M, Çilingiroğlu N. 17 Ekim Uluslararası Yoksullukla Mücadele Günü.

HÜTF Halk Sağlığı AD Toplum İçin Bilgilendirme Serisi (2018/2019-7) [Internet] <http://www.halksagligi.hacettepe.edu.tr/>. Erişim:16.10.2018.

Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) verilerine göre ise, her gün 22 bin çocuk yoksulluğa bağlı sağlık sorunları nedeniyle ölmektedir.⁸

Bulaşıcı/enfeksiyonlara bağlı hastalıklar (örneğin; zatürre verem, sıtma) ve bulaşıcı olmayan hastalıklar (örneğin; anne ve bebek ölümlerine yol açan yetersiz beslenme ve sıvı kaybı, kardiyovasküler hastalıklar, aşırı kilolu olma) yoksullarda daha sık görülür. Yoksulluk ciddi gelir kaybına da yol açabilir. Verimlilik azalır ve sağlıklı birey çalışamaz hale gelir. Örneğin sıtmanın çok yaygın olduğu Afrika ülkelerinde ekonomik büyüme %1,3 azalmış, ulusal gelirlerde yaklaşık 12 milyarlık ekonomik kayıp olmuştur. Aynı şekilde tüberküloz (verem) da tek başına ulusal gelirde %7'lik azalmaya yol açmıştır.⁹

Sağlıklı olma durumu, kişilerin sadece biyolojik farklılıklarından kaynaklanmaz. Sağlığın sosyal belirleyicileri olarak adlandırılan; insanların doğduğu, büyüdüğü, yaşadığı koşullar da kişinin sağlık durumu ile yakından ilişkilidir. Bu koşullar, kişinin sağlıklı olma durumunu, hastalık riskini ve yaşam beklentisini etkiler. Toplumdaki gruplar arasında sağlık durumu açısından haksız ve önlenemez farklılıklar sağlığa sosyal eşitsizlikleri oluşturmaktadır. Bu durum sosyal belirleyicilerin eşit olmayan dağılımından kaynaklanmaktadır. Yoksulluk, sağlığın önemli bir belirleyicisidir. Hem bireysel hem de toplumsal olarak sağlık durumunun bozulması, sosyal ve ekonomik kalkınmanın önünde bir engeldir. Daha fakir insanlar, varlıklı insanlara göre sağlıklı ve daha kısa bir ömür yaşarlar.¹⁰

Dünya'da Yoksulluk

BM'e üye ülkeler tarafından kabul edilen 'Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'nin ilki '2030 yılına kadar yoksulluğun tüm biçimlerini ortadan kaldırmak'tır. Dünyada 783 milyon insan, 1,90 Dolar/gün olan, uluslararası yoksulluk sınırının altında yaşamaktadır. Yine 2016 yılı verilerine göre, dünyadaki işçilerin yaklaşık %10'u yoksulluk sınırının altında bir günlük gelir ile yaşamaktadır. Yoksulluk sınırının altında yaşayanların çoğunu Güney Asya'da ve Sahra altı Afrika'daki insanlar oluşturmaktadır. Küçük, incinebilir, çatışmaların sık yaşandığı toplumlarda yoksulluğun daha fazla olduğu bilinmektedir. 2016 itibarıyla, dünya nüfusunun sadece % 45'i en az bir etkili sosyal güvenlik programı kapsamında yer almaktadır.¹¹

Türkiye Yoksulluk

Türkiye İstatistik Kurumu'nun 2017 yılı Gelir ve Yaşam Koşulları ve Yoksulluk Araştırmaları bulgularına göre yoksulluk sıklığı %13,5'tür. Bir başka deyişle, 2017 yılında yaklaşık 81 milyon olan nüfusun 11 milyonu halen yoksulluk sınırının altındadır. Ayrıca en yüksek gelir grubundaki %20'lik kesim, en alt gelir grubundaki %20'lik kesimden 7.5 kat daha fazla gelir elde etmektedir. Maddi

⁷ [Internet] <http://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/258617/9789241512893-eng.pdf;jsessionid=9F544F6183E8A3B3998267ED854ED573?sequence=1> Erişim 15.10.2018.

⁸ [Internet] https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/2434Child_Poverty_SDG_GuideCompleteMarch_2017.pdf Erişim:15.10.2018.

⁹ <https://www.healthpovertyaction.org/info-and-resources/the-cycle-of-poverty-and-poor-health/key-facts/> Erişim:16.10.2018.

¹⁰[Internet] <http://www.euro.who.int/en/health-topics/environment-and-health/urban-health/activities/poverty-and-social-determinants> Erişim:12.10.2018.

¹¹ [Internet] <https://www.un.org/sustainabledevelopment/poverty/> Erişim: 10.10.2018.

Bu doküman Dr. Emin Erkal ve Dr. Merve Çolaklar tarafından Prof. Dr. Nesrin Çilingiroğlu danışmanlığında 11.10.2018 tarihinde hazırlanmıştır. Bu bilgilendirme notunun aşağıda belirtilen şekilde kaynak gösterilmek şartıyla yazılı, elektronik, vb. ortamlarda kullanılması önerilmektedir: Erkal E, Çolaklar M, Çilingiroğlu N. 17 Ekim Uluslararası Yoksullukla Mücadele Günü.

HÜTF Halk Sağlığı AD Toplum İçin Bilgilendirme Serisi (2018/2019-7) [Internet] <http://www.halksagligi.hacettepe.edu.tr/>. Erişim:16.10.2018.

yoksunluk; çamaşır makinesi, renkli televizyon, telefon ve otomobil sahipliği ile beklenmedik harcamalar, evden uzakta bir haftalık tatil, kira, konut kredisi, borç ödemeleri, iki günde bir et, tavuk, balık içeren yemek ve evin ısınma ihtiyacının ekonomik olarak karşılanamama durumu ile ilgili hane halklarının algılarını yansıtan finansal sıkıntıda olma durumunu ifade eder. Bu dokuz maddenin en az dördünü karşılayamayanlar ciddi maddi yoksunluk içinde olarak tanımlanır. 2017 yılında bu sıklık %28,7'dir. Bir başka deyişle nüfusun en az dörtte biri ciddi maddi yoksunluk içindedir. Okur-yazar olmayanların %25,4'ü, ilkokul/ilköğretim eğitimi tamamlamayanların %21,7'si yoksul iken, bu sıklık lise altı eğitimlilerde %11,7, lise ve dengi okul mezunlarında ise %5,5 olarak bulunmuştur. Yükseköğretim mezunları ise %1,5 ile en düşük yoksulluk sıklığının gözlemlendiği grup olmuştur.¹² Eğitim düzeyinin yükselmesinin, gelir getiren işlerde çalışma olanağını arttırması sebebiyle, yoksulluğu önleyici bir etmen olduğu görülmektedir. Ayrıca yapılan başka çalışmalarda aile büyüklüğü ve çocuk sayısı arttıkça yoksulluğun arttığı gösterilmiştir.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından geliştirilen bir indeks olan Beşeri Kalkınma İndeksi, bir ülkenin kalkınmasının değerlendirilmesinde dikkate alınacak tek ölçütün gelir artışı olmadığını, esas ölçütün kişiler ve onların kapasiteleri olduğunu vurgular. Temel bileşenleri; sağlık (doğuşta beklenen yaşam süresi), eğitim (okur yazarlık durumu) ve gelirdir (satın alma gücüne uyarlanmış kişi başına gayri safi yurt içi hasıla). 2018 yılı Beşeri Kalkınma İndeksi'ne göre Türkiye 189 ülke arasında 64. sıradadır. Ancak, veri toplum içindeki eşitsizliklere göre yeniden düzenlendiğinde ise dört sıra gerileyerek 68. sırada yer almıştır.¹³

Sonuç Olarak...

Son on yılda yoksulluğun azaltılması konusunda belirgin ilerleme kaydedilmesine rağmen, aşırı yoksulluk içinde yaşayan insanların sayısı hem Dünya'da hem de ülkemizde hala kabul edilemez düzeydedir. Birleşmiş Milletlerin, 2030 yılı için dünya çapında aşırı yoksulluğu engelleme hedeflerinin bugüne kadar alınan önlemlerle başarıya ulaşması mümkün görülmemektedir.¹⁴ Yoksullukla mücadelede en büyük etkenlerden biri 'farkındalık'tır. Dünya Yoksullukla Mücadele Günü, toplumlarda farkındalığın artırılması, bireysel ve toplumsal düzeyde yoksullukla savaşmak için neler yapabileceğini konusunda işbirliği için iyi bir fırsat olarak görülmelidir.

¹² [Internet] <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=27823> Erişim: 9.10.2018.

¹³ [Internet] http://hdr.undp.org/sites/default/files/2018_human_development_statistical_update.pdf Erişim:12.10.2018.

¹⁴ [Internet] <http://www.worldbank.org/en/topic/poverty/overview> Erişim:9.10.2018.

Bu doküman Dr. Emin Erkal ve Dr. Merve Çolaklar tarafından Prof. Dr. Nesrin Çilingiroğlu danışmanlığında 11.10.2018 tarihinde hazırlanmıştır. Bu bilgilendirme notunun aşağıda belirtilen şekilde kaynak gösterilmek şartıyla yazılı, elektronik, vb. ortamlarda kullanılması önerilmektedir: Erkal E, Çolaklar M, Çilingiroğlu N. 17 Ekim Uluslararası Yoksullukla Mücadele Günü.

HÜTF Halk Sağlığı AD Toplum İçin Bilgilendirme Serisi (2018/2019-7) [Internet] <http://www.halksagligi.hacettepe.edu.tr/>. Erişim:16.10.2018.